

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

שודר בערוץ "קול ברמה" בתכנית "בית ההוראה"

העלון מוקדש לע"נ גאון עוזנו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו עובדיה יוסף בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות בר מצוה

נושאי השיעור:

ברכת הלבנה אחר בר מצוה, או עדיף להקדים מטעם "זריזין מקדימים למצוות". ברכות הראיה בתוך שלושים יום כשראה קודם בר מצוה. השתתפות אבל בשמחת בר מצוה. אם נעשה בר מצוה ביום הלידה או אחריו. אם יש משמעות לתאריך הלועזי. כיצד למנות השנים לבר מצוה בילד שנולד פג. ברכת שהחיינו לחתן בר מצוה. סדר קדימת ברכת הטלית ושהחיינו. המתנה לערבית עד זמן רבנו תם. ערבית מוקדמת לחתן בר מצוה. ברכת "ברוך שפטרני". זמן הברכה. זמן עריכת טקס העליה לתורה. זמן חיוב קטן בתפילין.

השתתפות אבל בשמחת בר מצוה

ב. שאלה: מי שנמצא בתוך שנת אבל על הוריו, וקרוב משפחה חוגג בר מצוה, האם רשאי להשתתף בשמחת בר מצוה?
תשובת הרב: מותר לאבל בשנת האבל על הוריו, להשתתף בסעודה הנערכת לכבוד בר מצוה, אם הנער דורש, או שהסעודה נערכת ביום שנעשה בר מצוה. ומכל מקום בשעה שמנגנים בכלי שיר עליו לצאת מהאולם.
כתב הרמ"א (יו"ד סי' שצ"א ס"ב) סעודת מצוה שאין בה שמחה כגון פדיון הבן או סעודת ברית מילה, מותר לאכול שם, אבל בסעודת נישואין יש להחמיר. ומבואר שם בפתחי תשובה (סק"ה) בשם הגאון בעל נודע ביהודה בספרו דגול מרבבה שם, שהוא הדין בסעודת בר מצוה אם הנער דורש, או שהוא ממש ביום שנעשה בר מצוה. אך בשעה שמנגנים בכלי שיר עליו לצאת מהאולם (וכעין מ"ש הרמ"א שם בס"ג גבי מזמוטי חתן וכלה). וכ"כ ביקרא דחיי (סי' כא סעיף יב).

האם נעשה בר מצוה ביום הלידה או אחריו

ג. שאלה: ידוע שבגיל שלש עשרה שנה ויום אחד נעשה בר מצוה, האם פירוש הדברים שזה יום לאחר תאריך ההולדת שלו? כגון מי שתאריך ההולדת שלו כ"ו חשוון, האם נעשה בר מצוה

ברכת הלבנה אחר בר מצוה, או עדיף להקדים מטעם "זריזין

מקדימים למצוות"

א. שאלה: קטן שבעוד מספר ימים עתיד לעשות בר מצוה, וכבר הגיע זמן ברכת הלבנה או ברכת האילנות, האם יזדרז לברך יחד עם הציבור משום "זריזים מקדימים למצוות", או שימתין שיעשה בר מצוה ויברך?
תשובת הרב: ימתין מלבד עד שיגדיל. ומכל מקום אם בירך כבר אינו חוזר לברך.
הגרש"ז אויירבך זצ"ל בספרו הליכות שלמה והגר"ח קנייבסקי זצ"ל בדרך שיחה סוברים שיברך תיכף, ואינו צריך להמתין כיון שברכה זו דרבנן וגם קטן חייב במצוות דרבנן. אבל מרן הגר"ע יוסף זצ"ל (שו"ת יביע אומר ח"ג סימן כז, חזו"ע חנוכה עמ' שעג) כתב שימתין עד שיגדיל. כיון שיש סוברים שקטן הוא תרי דרבנן ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן. ועוד שיש סוברים שקטן אינו מצווה כלל אלא אביו מצווה לחנכו, ואם כן הברכה שבירך בילדותו לא קיים מצוה כלל, שהוא לא נצטווה אלא אביו, ואילו עכשיו כשגדל הוא מצווה לברך. ולכן למעשה ימתין מלבד עד שיגדיל. ומ"מ אם בירך כבר אינו חוזר לברך.

ביום כ"ז חשוון?

תשובת הרב: תאריך הבר מצוה חל ביום ההולדת עצמו. כך כתב המגן אברהם (סימן נג ס"ק יג): הא דאמרינן בכל מקום י"ג שנה ויום אחד, פירוש דבעינן י"ג שנה שלמים. וכיון שמתחיל היום שנולד בו יום אחד קרינן ביה וכו'. עד כאן.

אם יש משמעות לתאריך הלועזי

ד. שאלה: נער שתאריך הבר מצוה שלו שונה בין התאריך העברי ללועזי, מתי יתחיל להניח תפילין? יש לציין כי לפעמים התאריך העברי מאוחר בכמה ימים מהתאריך הלועזי האם צריך להחמיר בכל פעם לפי המוקדם מביניהם?

תשובת הרב: נעשה בר מצוה לפי התאריך העברי בלבד בין להקל ובין להחמיר. כך מבואר ברמב"ם (פ"ב מהלכות אישית הכ"א): כל הנשים האמורות בבן ובבת ובערכין ובכל מקום, אינן לא שני לבנה ולא שני חמה, אלא שנים של סדר העיבור, שהן פשוטות ומעוברות כפי שבית דין קובעין אותן, כמו שביארנו בהלכות קידוש החודש. ובאותן השנים מונין לכל דברי הדת. עכ"ל.

ברכות הראיה בתוך שלושים יום כשראה קודם בר מצוה

ה. שאלה: קטן הגר בעיר שיש בה חוף ים ורואהו מידי יום, האם אחר שגדל והגיע לגיל מצוות צריך לברך כשרואה לראשונה את הים?

תשובת הרב: אינו מברך. כיון שאין התפעלות מראיה זו עכשיו, מחמת שכבר ראה בתוך שלושים יום.

כתב מרן בשלחן ערוך (סימן רכ"ד): הרואה מרקוליס או שאר עבודה זרה, אומר בא"י אמ"ה שנתן ארך אפיים לעוברי רצונו. ואם רואה אותה בתוך שלושים יום אינו חוזר ומברך. וכתב הרמ"א, והאידינא אין מברכים זאת הברכה שהרי אנו מגודלין ביניהם ורואים אותו תמיד. ולכאורה קשה מה בא הרמ"א להוסיף והרי גם מרן כתב שהרואה אותה תוך שלושים יום חוזר ומברך. ותירץ המג"א (סק"ב) בתירוץ השני: ואפשר דבא להשמיענו דאפילו קטן שהגדיל אינו צריך לברך כיון שראה אותה בקטנותו. וכ"כ בספר מאמר מרדכי (סק"א). והוא הדין לכל ברכות הראיה, כיון שאין התפעלות מראיה זו עכשיו כיון שראה זאת בתוך שלושים יום.

כיצד למנות השנים לבר מצוה בילד שנולד פג

ו. שאלה: תינוק פג שנולד בחודש כסלו ושהה באינקובטור חודש ימים עד חודש טבת, מתי מתחייב במצוות ולשמש כשליח ציבור, האם בתאריך שנולד או בתאריך שיצא לאויר העולם?

תשובת הרב: יש להחמיר כשני התאריכים, גם מהתאריך שיצא מרחם אמו (שחייב בהנחת תפילין ובמצוות), וגם מהתאריך שיצא מהאינקובטור (שלא לצרפו למנין).

מרן הגר"ע יוסף דן בנושא אחר בשו"ת יביע אומר (ח"ט חיו"ד סי' ל"ז), ובתוך דבריו כתב שלפי דברי הרופאים, על ידי שנותנים את התינוק באינקובטור, עם החום שבאינקובטור משלימים את כל הפעולות שנעשות ברחם להשלמת הוולד, נראה שכל עוד שלא יצא מהאינקובטור לאויר עולם, זה נחשב כמו הריון ארוך, ולפי

זה יוצא לנו שיש למנות את התאריך של הבר מצוה מיום שיצא מהאינקובטור, כי זה בעצם תאריך לידתו.

במהדורא החדשה בשו"ת יביע אומר, נוספה הערה חדשה מכתב ידו של מרן הגר"ע יוסף, וכתב שלענין בר מצוה נראה שיש להניח תפילין מיום צאתו מרחם אמו לחומרא ויברך מדין חינוך, אבל להשלימו לעשרה, צריך להמתין עד שיגיע ליום צאתו מהאינקובטור.

יש אומרים שעצם זה שיצא לאויר העולם זה נחשב כנולד, ואמנם היה צריך לחיזוק בשביל ההתפתחות שלו, ובשביל החיזוק הזה שמו אותו באינקובטור, אבל למעשה תאריך הלידה שלו הוא ביום שבו יצא מרחם אמו.

ולפי זה אם נולד לדוגמא בראש חודש כסלו, יניח תפילין כבר בראש חודש כסלו.

ואומר הרב שיניח תפילין ויברך עליהם, וכמו שאמרנו קודם שגם ילד קטן שהגיע לגיל חינוך ויודע לשמור תפילין בטהרה, כתב מרן על פי הגמרא שיכול וצריך להניח תפילין, ולכן אין בעיה שיניח תפילין. אבל לצרף אותו למנין זו בעיה, כי יתכן שדנים אותו לגיל שלש עשרה רק לאחר שיצא מהאינקובטור, שאז למעשה נחשב שהסתיים ההריון.

אמנם יש סוברים להקל בזה לגמרי, ומיום שיצא מרחם אמו דנים אותו כנולד בין להקל ובין להחמיר, ודעת מרן הגר"ע יוסף אינה כן, ולדעתו הולכים כאן לחומרא וכאן לחומרא. (וע"ע בספר חשוקי חמד פסחים מ"ב ע"א, בשם הגר"ש אלישיב).

חשוב לשים לב לדבר הזה, כי רוב האנשים זוכרים את היום שהילד יצא מהאינקובטור לכל היותר חודש-חודשיים, ולאחר מכן אם תשאל את האבא באיזה יום הילד שלו יצא, הוא יאמר לך שהילד היה שם בערך חודש. אבל צריך לדעת שלא נכון לדעת "בערך", אלא צריך לדעת את התאריך המדויק כדי שנדע מתי בדיוק הילד נכנס לעול המצוות לפי כל הדעות.

ברכת שהחיינו לחתן בר מצוה

ז. שאלה: האם חתן בר מצוה צריך לברך שהחיינו על שזוכה להיכנס לעול תורה ומצוות?

תשובת הרב: ידוע שכל מצוה שבאה מתקופה לתקופה, וכמו המצוה של החגים, פסח שבועות וסוכות שבאים מזמן לזמן – מברכים עליהם ברכת שהחיינו.

ולא רק זה, אלא גם מצוה שיכולה להיות כל יום, אך בפועל אינה שכיחה ומזדמנת רק לפעמים נדירות, גם עליה מברכים שהחיינו כאשר אדם זוכה לקיימה. כמו מצות פדיון הבן, שעליה מפורש בגמרא בסוף מסכת פסחים (דף קכ"א ע"ב) ובשלחן ערוך (יו"ד סימן ש"ה ס"י) שמברכים עליה ברכת שהחיינו, מפני שאינה מצוה תדירה.

ויש לדון מה הדין בילד שנכנס למצוות, שכל השנים היה עליו חיוב מדרבנן של מצות חינוך, ועכשיו הגיע זמן בר או בת המצוה, והילד זוכה להיכנס לעול תורה ומצוות. וכעת מתחייב מדאורייתא לקיים את כל המצוות כולן.

לכאורה מסברא היה נראה שבדאי צריך לברך שהחיינו, כי זו פעם ראשונה שמקיים הרבה מצוות.

וכך נראה ממה שמצינו בגמרא במסכת מנחות (דף ע"ה ע"ב): תניא, היה עומד ומקריב מנחות בירושלים, אומר ברוך שהחיינו וכו'. ומבאר רש"י שמדובר בכהן שנכנס פעם ראשונה בחייו לבית המקדש להקריב קרבנות, ואמר התנא שעליו לברך שהחיינו (בשם ומלכות). לפי זה נראה שיש ללמוד מכך שכל מצוה שאדם מקיים פעם ראשונה בחייו עליו לברך שהחיינו. ואפילו שהיה יכול לקיים אותה בכל זמן, אף על פי כן, כיון שכרגע הוא זוכה לקיים אותה בפעם הראשונה – עליו לברך שהחיינו. וכך כתב במפורש הרוקח (סי' שע"א), שכל מצוה שזמנה קבוע, או כל מצוה שעל האדם לעשותה ולא עשאה, ומקיים המצוה בפעם הראשונה – עליו לברך שהחיינו.

כך כתב גם הרמ"א (שו"ע יו"ד סי' כ"ח ס"ב) לגבי מצות כיסוי הדם בפעם הראשונה שאדם מקיים מצוה זו, מברך שהחיינו על כיסוי הדם. ולפי זה נראה לכאורה שגם כאשר אדם מניח תפילין או עושה כל מצוה בפעם הראשונה, עליו לברך שהחיינו.

אבל התוספות במסכת ברכות (דף ל"ז ע"ב ד"ה היה) מבארים אחרת את הברייתא דלעיל [במסכת מנחות הנ"ל]. ומפרשים שמצות הקרבה בבית המקדש היא מצוה הבאה מזמן לזמן, כי הרי כהן לא יכול לבוא לעבוד בבית המקדש בכל יום שיחפוץ, אלא יש עשרים וארבעה משמרות שחילקו אותם דוד המלך ובנו שלמה, וכל קבוצה עובדת שבוע אחד. עשרים וארבעה שבועות הם בערך ששה חודשים, ואם כן כשמגיע זמנה של אותה משמרה לעבוד שוב, זה רק לאחר חצי שנה, ולכן כל כהן המגיע שוב לעבוד מברך שהחיינו כיון שזה מצוה הבאה מזמן לזמן. ולפי פירושם אין לנו ללמוד לגבי מצוה הנוהגת בכל יומי בכל יום ויום אלא אדם זה לא קיימה מעולם כגון תפילין או כיסוי הדם וכל כיוצא בזה שיברך שהחיינו.

הש"ך ביו"ד (סי' כ"ח סק"ה) הביא את דברי הרוקח הללו שצריך לברך שהחיינו על כל מצוה שאדם עושה אותה פעם ראשונה, והעיר אם כן מדוע לא נוהגים לברך שהחיינו על מצוות שמתחנכים בהם פעם ראשונה, וכגון ציצית, תפילין, מזוזה ועוד, שלא ראינו שנוהגים לברך עליהם.

ולכן כתב הש"ך ללמוד מכאן שמברכים שהחיינו רק על מצוה שאדם עושה אותה מזמן לזמן ויש לה זמן קבוע, אבל מצוה כמו תפילין ומזוזה שהחיינו לעשותם הוא כל יום, ורק לאותו אדם הזדמן שמקיים אותם פעם ראשונה – לא מברכים עליהם שהחיינו. וכדעת התוספות (סוכה מ"ו ע"א) והרשב"א (בתשובה סימן קכ"ו) והר"ן (סוכה שם).

וכן הסכימו הפריי חדש (יו"ד סי' כ"ח סק"ה), הפרי מגדים (שפ"ד שם סק"ה), מרן החיד"א בשו"ת ברכה (יו"ד סי' ר' סק"א) ועוד פוסקים (והובאו בכף החיים יו"ד סי' כ"ח אות ט"ו). והאריך בזה והביא דבריהם מורי ורבי הגאון רבי משה הלוי זצ"ל בספרו ברכת ה' (ח"ד פ"ב סי"ג) שנער המניח תפילין ביום שנעשה בר מצוה, לא יברך שהחיינו על הנחתם.

וכן הדין בכלה שטובלת פעם ראשונה לפני חופתה, לא תברך שהחיינו ואפילו שטובלת בפעם ראשונה. וכן כלה שמדלקת נרות שבת בפעם הראשונה אינה מברכת שהחיינו.

עם זאת, כתבו האחרונים שכדאי שהחתן יצא ידי חובת ברכת שהחיינו על ידי דבר אחר. כל חתן בר מצוה מקבל טלית חדשה ומתעטף בה ביום בר המצוה שלו, וצריך לברך עליה שהחיינו, כמו שמברכים על כל בגד חדש. ובברכה זו שהוא מברך על הטלית יכוון על כל המצוות כולן שהוא זוכה לעשות אותן בפעם הראשונה. וכן כלה שלובשת בגד חדש לכבוד שבת חתן תכוין בברכת שהחיינו על הבגד, גם על הדלקת נרות שבת. ויש לרבנים בתלמודי תורה בכיתות ז"ח להקפיד ללמד הלכה חשובה זו לחתני בר מצוה.

סדר קדימת הברכות "להתעטף" או "שהחיינו"

ה. שאלה: כשמברך שהחיינו על טלית חדשה, מתי יברך את ברכת שהחיינו?

תשובת הרב: מברך להתעטף ושהחיינו ויתעטף בטלית. ויש מדקדקים לברך להתעטף בציצית ומתעטפים ואז יברך שהחיינו. כתב מרן בשלחן ערוך (סי' כ"ב ס"א) שאדם שקנה טלית ועשה בה ציצית מברך עליה שהחיינו, דלא גרע מבגד חדש. וכמו שבשאר בגדים חדשים אדם מברך, הוא הדין בטלית. והוסיף הרמ"א: ואם לא בירך בשעת עשיית הטלית, מברך בשעת העיטוף הראשון.

וכתבו האחרונים (מרן החיד"א במחזיק ברכה ועוד, עיין בכף החיים שם) שאדם יברך קודם כל ברכת להתעטף בציצית ולאחר מכן ברכת שהחיינו, מפני שתמיד ברכת המצוות עדיפה מברכת שהחיינו. (וכמו לענין שופר ולולב, בש"ע סי' תקפ"ה ס"ב, סי' תרנ"א ס"ה. ועוד). ולכן יברך קודם להתעטף בציצית ולאחר מכן שהחיינו.

מורי ורבי הגאון רבי משה הלוי בספר ברכת ה' (ח"ד פ"ב סעיף נ"ב) כתב חידוש בענין הזה, שרצוי ומומלץ לעשות כמו שפסק בדמשק אליעזר להגאון רבי אליעזר פאפו לבעל הפלא יועץ, לברך בהתחלה ברכת "להתעטף בציצית", ולאחר מכן יתעטף בטלית, ורק לאחר מכן לברך ברכת שהחיינו, כמו כל בגד חדש שאדם לובשו ואחר כך מברך שהחיינו. ולא יפסיק בברכת שהחיינו בין ברכת ציצית לעיטוף. הטעם לדבר הוא משום שברכת שהחיינו אינה על המצוה (כמו בלולב וכדומה) אלא על הנאתו שלובש בגד חדש, ולכן יברך שהחיינו רק לאחר שמתעטף. מי שיכול לעשות כן זה דבר טוב מאד, אבל גם אם בירך שהחיינו בין הברכה ללבישה – בודאי שיוצאים ידי חובה.

לסיכום: מברך להתעטף ושהחיינו ויתעטף בטלית. ויש מדקדקים לברך להתעטף בציצית ומתעטפים ואז יברך שהחיינו.

המתנה לערבית עד זמן רבנו תם

ט. שאלה: האם חתן בר מצוה צריך להמתין ולהתפלל ערבית בלילה בר המצוה בזמן רבנו תם שיהיה לילה ודאי, או שאין צורך? **תשובת הרב:** אין צורך בכך. וכמו כל לילה שאנחנו מתפללים תפילת ערבית וקוראים קריאת שמע לפני זמן רבנו תם ואפילו שהיא מדאורייתא, ואיננו חוזרים לקרוא שוב כשיגיע זמן רבנו תם, וכן תינוק שנולד אחר עשרים דקות נימול למחרת ואפילו בשבת. והטעם מפני שהמנהג ברור שאנחנו תופסים שאחר עשרים דקות הוא לילה גמור, וגם במוצאי שבת מעיקר הדין אפשר לנהוג כך. כך הוא מנהג ישראל מדורי דורות.

ומצוות, וכיצד יכול להתפלל ולברך ולומר דברי תורה בשעה שעוד לא אמר ברכות התורה!

באמת זו בעיה, אבל יש פתרון. ידוע מה שמרן כתב בשולחן ערוך (סי' מ"ז ס"ז) ברכת אהבת עולם פוטרת ברכת התורה, אם למד מיד בלי הפסק.

ולכן אדם שלא בירך ברכות התורה בבוקר, שכח לומר ברכות השחר, ומיד התפלל תפילת שחרית. בתוך התפילה אנחנו אומרים את ברכת אהבת עולם, ואומר מרן שברכה הזו פוטרת את ברכת התורה אם הוא למד תורה מיד בלי הפסק לאחר הברכה. ואם אדם נזכר לאחר התפילה שלא בירך ברכות התורה, אינו יכול לברך עכשיו ברכות התורה, מפני שיוצא ידי חובה בברכת אהבת עולם, שאומר שם והאר עינינו בתורתך, ומברכים שם על ענין התורה.

ולפי זה גם לענין ברכות התורה לנער בר מצוה, אם אדם יכול בברכת אהבת עולם לפטור את ברכות התורה, ומיד לאחר תפילת ערבית ידבר דברי תורה – יצא ידי חובת ברכות התורה והבעיה שלו נפתרה. וכך יעץ מרן הגר"ע יוסף בשיעור (ואדם שלא כיון במפורש לצאת ידי חובה באהבת עולם, ע"ש במשנ"ב ס"ק יד ובביאה"ל ד"ה פוטרת מדברי תר"י נראה דלא יצא אך מדברי הרא"ש נראה דיצא ע"ש).

המעשה הזה היה כמה חודשים קודם בר המצוה שלי, ואמר לי דודי הגאון רבי רחמים שאזכור כליל בר המצוה לכוון בברכת אהבת עולם לצאת ידי חובת ברכות התורה.

כליל הבר מצוה, המתנתי עד שהתפללו תפילת ערבית, והיה שם באולם מורי ורבי הגאון רבי משה הלוי זצ"ל, ושלחתי חבר לשאול אותו אם אני יכול בינתיים לחזור על הדרשה. בזמנו כל הבחורים היו דורשים בעל פה, לא מתוך הכתב, והדרשה היתה עמוקה מתוך תשובה של האיש מצליח, ושלחתי לשאול אותו האם אני יכול להרהר בדברי תורה מתוך הכתב או שאיני יכול. הלך החבר לשאול אותו, והרב אמר שמותר לי לקרא דברי תורה מתוך הכתב. וישבתי לחזור על הדרשה, ובתפילת ערבית בברכת אהבת עולם כיוונתי לצאת ידי חובת ברכות התורה, ואחר התפילה למדתי תיכף.

לאחר מכן ראיתי שכבר בשו"ת יביע אומר (ח"ג סי' כ"ז אות י' והלאה) מופיע הספק שמרן הגר"ע הסתפק האם מותר לנער בר מצוה לומר דברי תורה בלי ברכות השחר, אבל את העצה שהוא אמר בשיעור הוא לא כתב שם. רק בחלק ט' (סי' כ"ו אות ז')

מה שאנחנו חוששים ומקפידים בלי נדר להוציא שבת כדעת רבנו תם הוא ענין של הידור מצוה, אבל זה דוקא בשבת וכדומה, שזה איסור סקילה וחמור מאד, (וגם המקילים כדעת הגאונים מוציאים רק לאחר הילוך שני מילין ולא תלתא רבעי מיל כבכל יום והוא מהטעם ששבת חמורה) אבל יתר המצוות אנחנו עושים אותם מיד לאחר עשרים דקות מהשקיעה, ואפילו שהן מצוות דאורייתא.

תפלת ערבית מוקדמת לחתן בר מצוה

י. שאלה: בר מצוה הנערכת בימי הקיץ כשהשקיעה מאוחרת, וחתן בר מצוה רוצה להתפלל תפילת ערבית מוקדמת בפלג מנחה כדי להתפלל ביישוב הדעת בבית הכנסת (ולא מתוך לחץ ובלבול הדעת באולם), האם נכון לנהוג כן?

תשובת הרב: למרות שנער בר מצוה יכול להתפלל תפילת ערבית קודם שקיעת החמה, מכל מקום למעשה ראוי שיתפלל רק לאחר צאת הכוכבים, כדי שיפטור בברכת אהבת עולם גם את ברכות התורה, ואחר התפילה ילמד תיכף מעט.

כתב הרמ"א (סי' נ"ג ס"י) אין לקטן לעבור לפני התיבה אפילו בתפילת ערבית, ואפילו הגיע לכלל י"ג שנים ביום השבת, אין להתפלל ערבית של שבת שהרי עדיין אין לו יג שנה.

ונסביר את כוונתו, הם היו רגילים להתפלל בערב שבת בפלג המנחה (באירופה השקיעה בעשר בלילה וצאת הכוכבים בשעה אחת עשרה בלילה). והרמ"א מדבר על נער בר מצוה שחל יום הבר מצוה שלו ביום שבת קודש, אך מצד שני עדיין לא הגיעה שקיעת החמה ועדיין לא נעשה בר מצוה, וכתב הרמ"א שאין להעלותו חזן בתפילת ערבית מפני שעדיין הוא לא נעשה בר מצוה (משנ"ב ס"ק ל"ג) ומשמע מדבריו שדווקא לעלות חזן אין להעלותו אבל לעצמו מותר לו להתפלל מפלג המנחה. וכמוכן שיקרא ק"ש אחר צאת הכוכבים.

למרות זאת עדיף שנער בר מצוה לא יתפלל מבעוד יום אלא רק אחר צאת הכוכבים. מכמה סיבות ואחת מהם מפני ברכת התורה, ואסביר בהרחבה.

כשהייתי נער קטן, קודם גיל בר מצוה, מרן הגר"ע יוסף היה מגיע כמעט כל שבוע-שבועיים לשיבתנו הקדושה ומוסר שם שיעור. לפעמים היה מוסר את השיעור בישיבה ולפעמים בכולל.

באותו זמן הייתי עדיין קודם גיל בר מצוה, והרב עובדיה מסר שיעור בכולל.

לאחר שכולם יצאו מהשיעור, שאלתי את מר דודי הגאון הגדול רבי רחמים מאזוז שליט"א על מה הרב מסר שיעור. והוא ענה שהרב מסר בדין נער קטן שהערב הוא יהוג בר מצוה, והנה הנער הזה קודם לכן באותו בוקר כבר בירך ברכות התורה, אבל אז החיוב עליו היה רק מדרבנן, מדין חינוך. ויש פוסקים רבים כמו רש"י (ברכות מ"ח ע"א), הריטב"א והר"ן (קידושין ל"א ע"א. ועי' בר"ן במגילה י"ט ע"ב), הכסף משנה בדעת הרמב"ם (פ"ו מהלכות חמץ ומצה ה"י), שסוברים שכל מצות חינוך היא על האב בלבד, אבל הילד אינו מחויב כלל, ואם כן מה שבירך ברכות התורה אינו מועיל בערב, וכשמגיע הלילה הנער נכנס לעול תורה

¹ והוא סיפר שם כעין זה, פעם היה גר צדק שבא להתגייר, והוא גר צדק אמיתי שכל הזמן היה הולך ועוסק בתורה ובקי בפסוקים ובדברי תורה, וכשהגיע הזמן שהיה מוכן לטבילה לגירות, הגר הזה טבל. ובדברי תורה היו שגורים על לשונו, ואמר לו מרן הגר"ע יוסף שלא יאמר שום דברי תורה לאחר שטובל. ואותו הגר לא הבין, הרי הוא בירך ברכות התורה בבוקר, הניח תפילין ועשה הכל כמו שצריך בבוקר, ומדוע יהיה אסור לו עכשיו לומר פסוקים?

אבל האמת שברכות התורה שבירך בבוקר לא הועילו לו לאחר הטבילה, כי בבוקר הוא עדיין לא היה מחויב, אבל כעת הוא מחויב בדבר והברכות אינן מועילות, ולכן הוא צריך קודם לברך ברכות התורה ורק לאחר מכן להמשיך לדבר בדברי תורה.

שיצא מקרוב הוא כותב את העצה הזו שיכוון לצאת ידי חובה בברכת אהבת עולם. (וכתב את זה גם במילואים לח"ג שם).

לסיכום: למרות שאותו נער בר מצוה יכול להתפלל תפילת ערבית קודם שקיעת החמה וכמו שמדויק מדברי הרמ"א בסימן נ"ג, מכל מקום למעשה ראוי שיתפלל רק לאחר צאת הכוכבים כדי שיפטור בברכת אהבת עולם גם את ברכות התורה, ואחר התפלה ילמד תיכף מעט.

ברכת "ברוך שפטרני"

יא. שאלה: מתי אבי הבר מצוה מברך "ברוך שפטרני"?

תשובת הרב: בהרבה מקומות ובפרט אצל הספרדים לא נהגו לברך ברכה זו אפילו בלי שם ומלכות, ועל כל פנים יש קהלות שנהגו לברך. ויאמרו ללא שם ומלכות.

ברכת ברוך שפטרני אינה מופיעה בגמרא, והמקור לברכה הוא ממדרש רבה (פרשה סג אות יד), על הפסוק בפרשת תולדות "ויגדלו הנערים, ויהי עשוי איש יודע ציד איש שדה" (בראשית כ"ה כ"ז), ומדוע דוקא לאחר שגדלו? מפני שכשהיו קטנים עדיין לא הורגש הדבר.

וממשיל זאת רבי לוי במדרש להדס וצמח אחר שנקרא עץ לבונית, שהיו גדלים זה על גב זה, וכיון שהגדילו והפריחו זה ההדס נותן ריחו, וזה העץ לבונית נותן כוחו, דהיינו שהתחיל לדקור, וכשהיה קטן לא היו מרגישים את הקוצים שלו, והתחילו להרגיש רק לאחר שגדל. ואומר המדרש שכך גם היה עם יעקב ועשיו, כל שלש עשרה שנה יעקב ועשיו שניהם הולכים לבית הספר ושניהם באים מבית הספר, לאחר שלש עשרה שנה זה היה הולך לבתי מדרשות וזה היה הולך לבתי עבודה וזה. אמר רבי אלעזר, צריך האדם להיטפל בכנו עד גיל שלש עשרה שנה, מכאן ואילך צריך שיאמר ברוך שפטרני מענשו של זה. עד כאן לשון המדרש, והרמ"א בדרכי משה (סי' רכ"ה סק"א) מביא את הדברים הללו, וכך הוא גם פסק בשולחן ערוך (ס"ב).

וזה לשון הרמ"א: יש אומרים מי שנעשה בנו בר מצוה יברך ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שפטרני מענשו של זה, וטוב לברך בלא שם ומלכות.

מה הכוונה ברוך שפטרני מענשו של זה? עד גיל בר מצוה אבי הבן היה נענש כשהיה הבן חוטא מפני שלא חזיך אותו לתורה ומצוות, אבל כשגדל הילד ממילא הוא מחויב מצד עצמו להתחזק במצוות של ה' יתברך.²

הרמ"א כתב שמברכים את זה בלי שם ומלכות. ואמנם יש ראשונים שסוברים לברך ברכה זו בשם ומלכות (מהרי"ל הל' קרה"ת דף ס"ג ע"א בשם המרדכי), אבל המנהג למעשה כמו הרמ"א שמברכים ברכה זו בלי שם ומלכות, כך הסכמת האחרונים, וכך כותב הרב כף החיים (אות ט"ז).

בהרבה מקומות ובפרט אצל הספרדים לא נהגו לברך ברכה זו אפילו בלי שם ומלכות, ועל כל פנים יש קהלות שנהגו לברך. ויאמרו ללא שם ומלכות.

זמן הברכה

ומתי מברכים? בפשוט נראה שמברך ביום שנעשה בר מצוה, וכך הם משמעות דברי הרמ"א, שמי שנעשה בנו בר מצוה יברך. אבל המשנה ברורה (סק"ו) כתב שעכשיו נהגו שלא לברך ברכת ברוך שפטרני עד זמן שיתפלל בציבור בתורת שליח ציבור [ויש הרבה נוהגים שביום הבר מצוה החתן עולה לתפילת ערבית], או כשהוא קורא בתורה בשבת ראשונה שאז נודע לרבים שהוא בר מצוה, ורק אז מברכים ברכת ברוך שפטרני מענשו של זה.

מתי לקיים העליה לתורה

יב. שאלה: כאשר תאריך הבר מצוה חל באמצע השבוע בימים שאין מוציאים ספר תורה, האם מקדימים את העליה לתורה קודם הבר מצוה, או מאחרים לימים שלאחר הבר מצוה?

תשובת הרב: בשאלה הזו צריך ללכת לתלמיד חכם שיוורה בה מפני שהענין מורכב. ונבאר:

דבר ראשון זה תלוי בסוג המשפחה, האם היא דתית או לא כל כך. אם מדובר במשפחה דתית שאין ספק שנער הבר מצוה יניח תפילין בזמן, בין אם יהיה לו טקס של עליה לתורה ובין אם לא, עדיף לעשות את טקס העליה לתורה לאחר מועד הבר מצוה. מפני שאם נעשה את הטקס לפני בר המצוה, יש מחלוקת בפוסקים אם יכול לעלו לתורה.

מבואר בביתא (מגילה כ"ג ע"א) שהכל עולים למנין שבעה, אפילו אשה ואפילו קטן. התנא כאן מדבר לענין מנין שבעה, שילד קטן יכול לעלות ביום שבת לתורה ולהיות אחד מן העולים,

ונחלקו הפוסקים האם גם בימים שיש רק שלשה עולים וכמו בשני וחמישי, האם גם אז אפשר להעלות ילד קטן או לא?

יש בזה מחלוקת גדולה. מהרמב"ם (פי"ב מהלכות תפלה הט"ז) משמע להקל. וכך כתבו הרבה פוסקים בדעתו. ויש שהבינו מדבריו להחמיר. ונחלקו בזה הפוסקים. המגן אברהם (סי' רפ"ב) ועוד פוסקים הבינו מדברי הגמרא לאסור בזה. כך גם דעת רבנו האר"י ז"ל בשער הכוונות (דף ע"ג ע"ב), שדוקא בשבת קודש קטן יכול לעלות למנין העולים לספר תורה, אבל בחול אינו יכול. ולעומתם הרבה פוסקים סוברים להקל, ודעתם שעולה גם למנין שלשה.

ומרן הגר"ע יוסף דן בזה בשו"ת יחוה דעת (ח"ב סי' ט"ו) והעלה שאפשר לסמוך על המקילים שקטן עולה לתורה גם למנין שלוש.

וכך העיקר להלכה. עם זאת אם אנחנו רואים שהנער בא ממשפחה חרדית, ותאריך הבר מצוה הוא באמצע השבוע בימים שאין מוציאים ס"ת, ואם נדחה את הטקס ליום חמישי אין לנו חשש שהילד לא יניח תפילין בימים שלישי ורביעי, כי הוא יודע שצריך להניח תפילין בלי קשר לטקס העליה לתורה. אז עדיף לדחות את הטקס ליום חמישי שאז יכול לעלות לתורה לכולי עלמא. אך אם נקדים את הטקס ליום שני, אנחנו נכנסים למחלוקת האם החתן יכול לעלות לתורה או לא.

² אגב, הלבוש כותב פירוש הפוך. הוא כותב שעד עכשיו הבן היה נענש בעוון האב, ומכאן ואילך אין הבן נענש בעוון האב. וזה מסתדר עם דברי השפתי כהן, שהוא כותב בפרשת לך לך על הפסוק "לך לך... ומבית אביך", שהבן מברך על האב ברוך שפטרני מענשו של זה. והוא מצא את זה בפסוק שהקב"ה אומר לאברהם שילך מבית אביו, דהיינו שמעכשיו אתה פטור מהעונש שלו.

אבל אם הנער בא ממשפחה שאינה חזקה כל כך, והוא יניח תפילין רק מהיום שעלה לתורה, אם נעשה את העליה לתורה ביום חמישי, יש חשש סביר שהנער לא יניח תפילין כמה ימים, כי הוא עדיין לא עלה לתורה והוא חושב שרק משעת העליה לתורה צריך להניח תפילין, ולכן במצב שכזה נקדים את העליה לתורה ליום שני כדי שכבר יתחיל להניח תפילין, וימשיך מכאן והלאה גם ביום הבר מצוה ולאחר מכן³.

זמן חיוב קטן בתפילין

יג. שאלה: כמה זמן קודם הבר מצוה צריך להניח תפילין?
תשובת הרב: כתב מרן בשלחן ערוך (סי' ל"ז ס"ג): קטן היודע לשמור תפילין, חייב אביו לחנכו ולקנות לו תפילין. ואמנם הרמ"א חולק, כי זה דוקא על קטן בן שלש עשרה שנה ויום אחד, ושכן נהגו ואין לשנות. כלומר דעתו שאין להניח תפילין קודם גיל בר מצוה.

בשולחן גבוה (סי' ל"ז סק"ה) העיר על דבריו, וכתב שבסלונקי ראה שכולם מניחים תפילין לילדים שלהם שנה או שנתיים קודם גיל בר מצוה, אבל כאן בירושלים אני רואה שלא מניחים תפילין קודם גיל בר מצוה, והוא תמה על זה כיצד יתכן שעושים כדעת הרמ"א ולא כדעת מרן שצריך להניח קודם לכן.

ויש עוד פוסקים שכתבו שנהגו להמתין עד גיל שלש עשרה שנה, שאז עולה לתורה ומניח תפילין ולא מניחים תפילין קודם לכן.

אבל מרן הגר"ע יוסף (בשו"ת יחו"ד ח"ב סי' ד') העיר על זה וסובר שיש להרגיל את הילדים שיניחו תפילין גם לפני גיל בר מצוה. ומכל מקום צריך לראות שהילד הזה שומר על התפילין שלו בקדושה ובגוף נקי, נוהג איתם בכבוד ראש ובלא צחוק וקלות ראש וכדומה. אם באמת רואים ילד שחכמת אדם תאיר פניו והוא נקי ומסודר, אז יש להניח את התפילין עוד קודם לכן. אך אם אינו יודע לשמור כראוי על התפילין, אז ימתנו ויתנו לו רק כשמגיע לגיל בר מצוה.

וראיתי למרן ראש הישיבה שליט"א בשו"ת מקור נאמן (ח"א סימן מב) שכתב שאע"פ שאפשר מן הדין להניח מגיל אחת עשרה, מכל מקום לא נהגו בכך כדי שלא יטעו לצרפם למנין.

הקדמת ודחיית טקס הבר מצוה

יד. שאלה: האם יש מצוה לעשות את מסיבת בר המצוה ביום כניסתו של הנער לעול מצוות, או שאפשר להקדים ולאחר לפי התאריך שנוח למשפחה?

וכן חתן בר מצוה שמתבייש קצת לדרוש בבר מצוה, האם יש להתאמץ לדרוש?

³ בקהילה שלנו בראשון לציון יש שוגים רבים של יהודים, וכאשר עולה חתן בר מצוה אני שואל אותו באיזה יום הוא עלה לתורה, ואחר כך אני ממשיך ושואל אותו אם למחרת הוא גם הניח תפילין. יש כאלה שאומרים שהוא אכן הניח, ואז אנחנו משבחים אותו קבל עם ועדה ועושים להם כבוד. אבל יש כאלה שאומרים לי שלא הניחו, ואני שואל אותו אם עשו לו יום הולדת או בר מצוה..., וכאשר הוא עונה שעשו לו בר מצוה אני אומר לו שאם הוא בטוח - עליו מעכשיו להניח כל יום. לפעמים משפט אחד כזה מחזק אותם וברוך ה', כשאני פוגש אותם כבר מצוה של אחים שלהם, הם באים אלי ואומרים שבזכות המשפט הזה הם כעת מניחים תפילין באופן קבוע. כמה חשוב לומר דברי חיזוק אינך יודע מלה אחת מה מסוגלת להשפיע. תזרוק זרעים אולי חלקם יצמיחו וזכית.

תשובת הרב: המקור לסעודה הזו הוא מהגמרא במסכת קידושין (דף ל"א ע"א) רב יוסף היה סגינהור ואמר רב יוסף שכאשר שמע מה שאמר רבי חנינא שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, כל מי שהיה בא ואומר לי שאין הלכה כרבי יהודה אלא גם הסומא חייב במצוות, באותו היום אני חוגג ועושה יומא טבא לרבנן - עושה מסיבה לתלמידי חכמים, ואם כן כמובן שיש להיזהר בדבר הזה ולעשות סעודת בר מצוה.

ואכן כתב בבאר היטב (סי' רכ"ה סק"ד) בשם הילקוט חדש (סי' כ"ט), שמצוה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשה בנו בר מצוה כיום שנכנס לחופה. דהיינו ממש לחגוג ולעשות אירוע גדול באולם. ואל תאמר זה הוצאות מיותרות, אלא הבאר היטב אומר שצריך לעשות את זה כיום שנכנס לחופה.

המגן אברהם (סי' רכ"ה סק"ד) הביא דברי הילקוט חדש, וכתב שמשמע שצריך לעשות את הסעודה ביום שנכנס לשנת הארבע עשרה. וזאת אומרת שיש להקפיד על התאריך, שבאותו היום שאדם זוכה להיכנס לנועם עול תורה ומצוות, באותו היום יעשה את הסעודה, לא יקדים ולא יאחר.

וכן ניתן ללמוד מדברי מהרש"ל (בספרו ים של שלמה פ"ז דב"ק סי' ל"ז) שכתב שאם הנער דורש בסעודה, הסעודה נחשבת לסעודת מצוה. מדבריו משמע שאם עושה סעודה באותו היום שנעשה בר מצוה, נחשב לסעודת מצוה אפילו אם הנער לא דורש.

אם יש להקפיד שהחתן ידרוש

וכאן אנחנו מגיעים לשאלה השניה, שאם זה באותו היום, והוא אינו רוצה לדרוש, הוא מתרגש וקשה לו, אם חוגגים לו את האירוע ביום שנכנס לגיל הבר מצוה זה נחשב סעודת מצוה ואין צריך להקפיד כל כך שידרוש. אך אם האירוע מתקיים ביום אחר, החתן בר מצוה ידרוש בסעודה. וכמו שכתב מהרש"ל, על מנת שתהיה סעודת מצוה.

לכבד את דרשת הבר מצוה

חשוב לשים לב שכשהחתן דורש שלא להפריע לו (ובפרט בזמננו כאשר החתן קורא מתוך הכתב). היום זה בסך הכל כמה שורות של קריאה, ולא קשה בכלל לחכות כמה דקות ולשבת בשקט. זה לא כמו פעם, שהיו דורשים דרשה ארוכה ומפולפלת. לצערינו היום, למרות שקוראים מתוך הכתב עם כל זה מפריעים לחתן עם שטויות והבלים.

מרן ראש הישיבה שנים רבות מעורר על זה, ואצלנו מקפידים בתלמוד תורה איש מצליח בבני ברק שלא מפריעים לחתן באמצע הדרשה. החתן דורש את כל הדרשה מתחילתה ועד סופה בלי להפריע לו כלל ועיקר. (וכפי הידוע לי כך ההנהגה בתלמודי התורה של המוסדות שלנו בכל רחבי הארץ).

מרן ראש הישיבה כתב על כך שיש בזה משום עלבונה של תורה. לאחר שנים הוא כתב שהוא ראה בספר פניני רבנו קהילות יעקב, שהסטייפלר ע"ה לא היה מרשה שיפריעו בשירה באמצע דרשת הבר מצוה כנהוג, כיון שיכול לומר את הדרשה כראוי וטרח על זה, ואין זה כבוד התורה להפריע ולהפסיק באמצע דברי תורה, למרות שעושים כן לתועלת כדי שלא לבייש.

והוסיף מרן ראש הישיבה שכך ראה גם בשם האדמו"ר מליובאוויטש, ושני הנביאים מתנבאים בסגנון אחד. מצד אחד

הסטייפלר ומצד שני האדמו"ר מליובאוויטש, שניהם כותבים שיש לתת לנער הבר מצוה לדרוש את דרשת הבר מצוה בשלימותה.

מסיבת בת מצוה

טו. שאלה: האם יש מצוה לערוך מסיבת בת מצוה או שעדיף להימנע?

תשובת הרב: בעבר הדבר לא היה נהוג כל כך, אבל היום אכן נוהגים בזה, ונאמר מה הנכון להלכה.

הרב בן איש חי (פרשת ראה סי"ז) כתב שאף על פי שלא נהגו לעשות סעודה לנערה ביום היכנסה לגיל מצוות, מכל מקום ראוי שתלבש בגדי שבת ותהיה שמחה באותו היום על שזכתה להיכנס לעול המצוות.

מהלשון שלו ש"אף על פי שלא נהגו, משמע שדעתו שראוי לנהוג לעשות מסיבת בת מצוה. ובאמת אין טעם שלא לעשות. כי הרי מה הסיבה שעושים סעודה לנער בר מצוה? אמרנו שזה ממה שמבואר בגמרא במסכת קידושין (דף ל"א ע"א) שמתחילה רב יוסף היה עושה יומא טבא לרבנן על כל מי שאמר לו שהלכה כרבי יהודה שסומא פטור מן המצוות, כי הוא היה סומא ואף על פי כן היה מקיים את המצוות, וממילא הוא עושה אפילו שאינו חייב וזו מעלה גדולה, אבל אחר כך שהוא שמע את דברי רבי חנינא שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, אדרבה, מי שהיה אומר לו שאין הלכה כרבי יהודה, הוא היה עושה יומא טבא לרבנן.

מכאן משמע שאפילו שבאותו היום לא נכנס לעול המצוות, אלא רק סיפרו לו והשמיע לו שהוא חייב וכך הלכה, אפילו על דבר כזה הוא היה עושה סעודה, קל וחומר למי שביום הזה באמת זכה ונעשה מחויב במצוות צריך לעשות מסיבת הודיה לקב"ה. וכפי שאמרנו קודם, מכאן למד מהרש"ל שמצוה גדולה לעשות את הסעודה הזו, והביאו דבריו המגן אברהם (סי' רכ"ה סק"ד) והאחרונים. והוא הדין לבנות. וכמובן שצריך להזהר שהכל יהיה על פי כל כללי הצניעות.

וכך כתב מרן הגר"ע יוסף (חזו"ע ברכות עמ' תל"ו), והוסיף את דברי רבי אברהם מוסאפיה (בנו של רבי חיים מוסאפיה שהיה חכם קדמון. והובא בשו"ת יין הטוב סימן ו'), שכתב בתשובה מפורש שנערה שעושה סעודת מצוה ביום שנכנסת למצוות, נראה שסעודת מצוה היא כמו בנער שמלאו לו שלש עשרה שנה, כי מה ההבדל בין זה לזה, וכן נוהגים בערי צרפת בשאר עיירות, לעשות יום שמחה וסעודת מצוה לבן שנעשה בר מצוה, וכן לבת שנעשית בת מצוה, ומנהג נכון הוא. ונפקא מינה שאם קוראים לו להשתתף בסעודה הזו חייב ללכת.

אמנם יש כמה מחכמי האשכנזים בדור האחרון שסברו אחרת. אבל דעת כמה פוסקים ומרן הגר"ע יוסף שאין בזה חשש. והיום הדבר התפשט הרבה, ועושים את זה ברוב עם. וכמובן שמדובר על הנשים בלבד שמשתתפות בסעודה הזו, או לאנשים הקרובים ביותר כמו אביה וכדומה ויזהרו שלא להיות במקום בשעה שיש ריקודים של בנות וכדומה. (וע"ע בשו"ת חקרי הלכה ס"ס ה').

וכמובן שהכל צריך להתקיים בצורה נכונה וצנועה. חשוב להחדיר בבת את החשיבות של התורה והמצוות שהיא זוכה להיכנס אליהם. היום לצערנו גם אצל הבנות יש נסיונות לא פשוטים

בכלל. לא כמו שהיה בדורות עברו, כל כבודה בת מלך פנימה, אלא לצערנו הרב כולם בחוץ, וחשוב לחסן ולחזק אותן בדבר הזה.⁴

ולכן חוגגים "בת מצוה" ברוב פאר והדר, ואין בדבר הזה חשש כלל.

עלייה לתורה לחתן בר מצוה שאינו שומר שבת

טז. שאלה: חתן בר מצוה שבא לבית הכנסת בשבת וניכר שכל משפחתו אינם שומרים שבת, כיצד אנחנו אמורים לנהוג לגבי עלייתו לתורה?

תשובת הרב: נאמר בקצרה. אדם שאינו שומר שבת אינו יכול לעלות למנין שבעה. ובאמת נער קטן שחגג רק לפני כמה ימים בר מצוה, יתכן שמעולם לא חילל שבת בפרהסיא, ויתכן שאפשר להעלות אותו למנין שבעה. אבל אני משתדל שלא להעלות אותו למנין שבעה אלא רק למוסיף וכדומה.

ומה אם אותו נער הכין לקרוא בתורה קטע מסויים? גם בזה אין בעיה, כי אפשר להעלות אותו לתורה לקרוא את הקטע הזה, ולאחר מכן כשמעלים אדם אחר לעלייה הבאה חוזרים על אותו קטע שהנער הזה קרא והכל בסדר.

אבל כאשר אותו אחד כהן והוא הכין את עליית ראשון יש בעיה. בדרך כלל גם אם הוא כהן או לוי אנחנו לא מעלים אותו לעלייה הזו, אבל אם הכין לקרוא בתורה דוקא את עליית כהן, יש בעיה. ובמצבים שכאלה שפשוט אין ברירה, אפשר לשים כהן אחר שעומד מאחוריו ויקרא את הפסוקים יחד אתו בלחש. כי אחרת אי אפשר להעלות אחר כך לוי וכו' בשעה שזה הכהן אינו שומר שבת ותורה ומצוות.

תמיד כדאי להינצל מהבעיה הזו ולסכם מראש שהוא לא יעלה כהן אלא עלייה אחרת. ועצם זה שהוא עולה לתורה בעליות הבאות – אין בזה כל חשש, כיון שיש שבעה עולים בלעדיו והוא רק מוסיף.

⁴ יש ספר נפלא בשם "ואת עלית" של הרבנית רבקה כהן מצפת, אשתו של הגאון הגדול הרב רפאל כהן שליט"א. זה ספר טוב מאד, ומתנה נפלאה לבת מצוה. שם מדובר על מידות טובות, צניעות, חשיבות קיום המצוות, מאמרים וסיפורים בנושאים הללו ועוד. זה ספר מאד מאד מחזק, כי בדור שלנו חשוב מאד שנערו הבת מצוה יבינו עד כמה החשיבות שלהן שהן זוכות להיכנס לעול תורה ומצוות.

פסקי הלכות אקטואליים

מאת: הרב יצחק מאזוז

לחזור ולהדליק בבית הכנסת

שאלה: מי שהדליק נרות חנוכה בבית הכנסת, בברכה, וחזר והדליק נרות חנוכה בברכה בבית להוציא את בני ביתו, ואחר כך חזר לבית הכנסת פעם נוספת ומתפללים שם ערבית ומכבדים אותו להדליק נרות חנוכה שוב, האם הוא יכול להדליק פעם נוספת בברכה?

תשובה: יכול לברך פעם נוספת.

מקורות: הריב"ש בתשובה (סי' קיא) כתב, המנהג להדליק בבהכ"נ מנהג ותיקין הוא, "משום פרסומי ניסא". עכ"ל. וכ"כ טעם זה הריב"ש (שבת כג. ד"ה הרואה) והמאירי (שם ע"ב, ד"ה אף במוצ"ש). וע"ע בשו"ת מן השמים (סי' כה). ובארחות חיים (הלכות חנוכה סוף סימן יז) ובכל בו (סי' מד) כ', נהגו להדליק נר חנוכה בבית הכנסת, להוציא מי שאינו בקי, ושאינו זריז בזאת המצוה, גם כי הוא הידור המצוה ופרסום הנס זכר למקדש. עכ"ל. ואף מרן בבית יוסף (סי' תרעא) כתב שתיקנו להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו, וכמו שתיקנו קידוש בבית הכנסת משום אורחים דאכלו ושתו בבי כנישתא. והביא ד' הכל בו והריב"ש הנ"ל. וכ"פ מרן בש"ע אור"ח (סי' תרעא ס"ז) שמדליקים בביהכ"נ בברכה משום פרסומי ניסא. (ויש עוד טעמים קרובים לזה בראשונים). ולפי טעמים אלו אף בנידון דידן אפשר להדליק בברכה. וכך הורה למעשה מרן הגר"ע יוסף בשו"ת יביע אומר (ח"ז סי' נז אות ז) שיכול לברך פעם נוספת.

הדלקה במקום שמתפללים רק תפלת ערבית

שאלה: מקום שמתפללים בו רק תפלת ערבית, האם גם כן ידליקו נרות חנוכה כמו בכל בית כנסת?

תשובה: ידליקו נרות חנוכה בברכה, כדין בית כנסת.

מקורות: בענין בית כנסת שאין מתפללים בו ג' תפלות בקביעות, שבספר אשרי האיש (ח"ג פל"ו ס"י) כתב בשם הגר"ש אלישיב שדוקא אם מתפללים בו בקביעות רוב התפלות ביום, רשאים להדליק בו נרות חנוכה בברכה. ולכן אין להדליק בבית מדרש של כולל אברכים שמתפללים רק ערבית. ע"ש. וע"ע בשו"ת שיה יצחק וייס (סי' שלח) על ביהמ"ד שאין מתפללים בו שחרית. ע"ש. אך לפי מ"ש מרן הגר"ע יוסף בשו"ת יביע אומר (ח"ז האו"ח סי' נז אות ו) וחזון עובדיה (חנוכה עמ' מז) שאפילו באולמות ואירועים המדליקים שם בברכה אפילו שאינם מתפללים ערבית, יש להם על מה שיסמוכו. ומה טוב שיתפללו ערבית. ע"ש. מבואר דלא שמיעא ליה ולא ס"ל כהנ"ל, אלא אף בנ"ד אפילו אינם מתפללים שם אלא ערבית ידליקו שם נרות חנוכה בברכה. [וע"ע בשו"ת יחזקאל דעת ח"ז סי' פה וסי' פז ד"ה ובמקום]. לכן להלכה ידליקו נרות חנוכה בברכה, כדין הדלקת נרות בבית הכנסת. ואפילו אינם רגילים להתאסף שם להתפלל אלא לתפלת ערבית.

ניתן לרכוש כרטיסי הגרלה להילולא שע"י ישיבתנו הקדושה "כסא רחמים" בפל" - 054-8444095
שיעורו של הרב שליט"א משודר מידי יום ראשון ברדיו "קול ברמה" בשעה 12 בצהריים.
ניתן להצטרף לאלפים המקבלים את העלון במייל, וכן ליצור קשר בדוא"ל - A025606532@gmail.com

עורך העלון: הרה"ג רבי שלמה נחום. ביקורת: הרה"ג רבי יצחק מאזוז

ניתן לרכוש את ספרי הרב שליט"א:

1. שו"ת "בירורי הלכה" - הכולל שאלות ותשובות ארוכות בעומק העיון בנושאים רבים בהלכה.
2. ספר "תורת חיים" - הלכות שמיטה.
3. ספר "תורת חיים" חלק א' - הכולל את שיעורי הרב שליט"א בהלכה, שנמסרו בשנת תשע"ח.
4. ספר "תורת חיים" חלק ב' - הכולל את שיעורי הרב שליט"א בהלכה, שנמסרו בשנת תשע"ט, תש"ף.
5. ספר "תורת חיים" חלק ג' - הכולל את שיעורי הרב שליט"א בהלכה, שנמסרו בשנת תשפ"א.
6. ספר "הלכות מעשיות" חלק א' - הכולל שאלות ותשובות אקטואליות ומעשיות בקצרה על כל השלחן ערוך ומשנה ברורה בהלכות שבת.
7. ספר "הלכות מעשיות" חלק ב' - הכולל שאלות ותשובות אקטואליות ומעשיות בארבעת חלקי השלחן ערוך, והליכות והנהגות.
8. ספר "תורת חיים" על הש"ס - הכולל חידושים על הגמרא במסכת בבא מציעא פרק שנים אוחזין. וכן על סוגיות נוספות במסכתות הש"ס.
9. ספר "תורת חיים" דרושים.

ניתן להשיג בכל רחבי הארץ בפל" 0533-121357